

Sā. विश्वा ते ऋनु जोष्या भूदोः सूर्यश्चिद्विधिं धिषा वेषि जनान् RV. 4, 173, 8. धिषा यदि धिषण्यतः सर्पयान्मर्दतो अद्रिमौषिज्ञस्य गोहे 4, 21, 6. धिषणा UNĀDIS. 2, 82. 1) m. a) Bez. eines schädlichen Wesens AV. 2, 14, 1. Nach dem Zusammenhange hätte man ein fem. erwartet. — b) Bein. Brhaspati's, des Lehrers der Götter, der Planet Jupiter (der Einsichtige; vgl. धिषणाधिप, धीमत् und धिष्य als Bein. des Uçanas) AK. 1, 1, 2, 25. H. 118. an. 3, 210. MED. p. 57. Viçva bei Uçéval zu UNĀDIS. 2, 82. Ind. St. 2, 261. — c) N. pr. eines Astronomen Ind. St. 2, 248. 250. Vgl. उद्गार° Z. f. d. K. d. M. 4, 324 und dazu WEBER in Ind. St. 2, 250. — d) Bein. eines Nārājaṇa Verz. d. B. H. No. 879. — 2) धिषणा a) ein best. bei der Soma-Bereitung und beim Soma-Genuss dienendes Geräthe: Kufe, Becher, Schale; nach einzelnen Angaben der Commentt. Presse. Das Wort wird in allen drei Zahlen gebraucht. पर्वत्वाद्वा अदाभ्यः पर्वत्वाधोभ्यः । पर्वस्व धिषणाभ्यः RV. 9, 39, 2. यस्ते ह्यस स्कन्दति यस्ते अमृष्वद्रुच्युता धिषणाया उपस्थात् 10, 17, 12; vgl. VS. 7, 26. ता रुद्रा धिषणाया उपस्थे 1, 109, 3. आपश्च धिषणा च 96, 1. 10, 30, 6. VS. 6, 26. तमोर्जसे धिषणा निष्ठतनुः RV. 8, 30, 2. 3, 49, 1. VS. 1, 19, 6, 35. वि यत्पवित्रं धिषणा अतन्वत ÇĀKH. Çr. 5, 9, 20. RV. 1, 102, 1. 109, 4. 3, 2, 1. 4, 34, 1. 36, 8. Häufig metonymisch für den Soma-Saft selbst und dessen Wirkungen: विवेष यन्मा धिषणा ज्ञानं स्तवै (इन्द्रम्) nachdem der Becher mich durchdrungen hat und treibt, will ich 1. loben RV. 3, 32, 14. मही यदि धिषणा शिष्ये धातस्योवधम् 31, 13. 1, 102, 7. इन्द्रमेव धिषणा सातये धातुः der Becher macht 1. geschickt (bereit) auf Beute auszugehen 6, 19, 2. राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये देवो धिषणा धाति देवम् 7, 90, 3. तव प्रुष्मन्मुत क्रतुम् । वस्त्रं शिशति धिषणा 8, 13, 7. विभक्ता भागं धिषणो वज्रम् 3, 49, 4. मूहो चिद्ध धिषणार्क्यं दो-जसा 10, 96, 10. du. धिषणे die beiden Schalen so v. a. die beiden Welten, Himmel und Erde. Aehnliche Uebertragungen von Namen heiliger Geräthe kommen auch sonst vor. NAIGU. 3, 30; vgl. चन्वौ ebend. वि चर्मणीव धिषणे अवतयत् RV. 6, 8, 3. 30, 3. 70, 3. 1, 160, 1. 10, 44, 8. pl. die drei Welten: Himmel, Erde und Luftkreis: वृषभासीस्तिसृणां धिषणां रेतोधाः 5, 69, 2. — b) personif. eine Genie des Wohlstandes und Gewinnes (weil der Soma diesen verschaffen hilft): रूपो जनित्रो धिषणामुप ब्रुवे RV. 10, 33, 7. भगं त्रातर्धिषणे सातये धाः 3, 56, 6. आ मा अग्र इहावेसे कोत्रा यविष्ठ भार्तिम् । वज्रत्रो धिषणा वरु 1, 22, 10. धन्या सजोषा धिषणा नमोर्भिर्वनस्पतां रोषधो राय एषे 5, 41, 8. धन्या चिद्धि वे धिषणा वष्टि प्र देवां जन्म गृणते यज्ञये 6, 11, 3. धन्या च धिषणा च ÇĀKH. Çr. 8, 19, 4. pl. VS. 11, 61. unter den Weibern der Götter MBH. 9, 2516. — c) = वाच् NAIGU. 1, 11. NIR. 8, 3. von den Commentatt. an vielen Stellen durch स्तुति u. s. w. erklärt. — d) = धी Vernunft, Geist AK. 1, 1, 4, 10. H. 308. H. an. MED. Viçva a. a. O. VARĀH. BH. S. 104, 29. Am Ende eines adj. comp.: निर्मथिताशेषकषायधिषणा BūG. P. 1, 13, 29. वि-प्रुद्ध° 47. बोध° 3, 9, 14. अगाध° 6, 7, 15. Auch धिषणा (doch wohl n.) in dieser Bed. 8, 5, 39. — e) N. pr. a) der Gemahlin Havirdhāna's, einer Tochter Agni's, HARIV. 83. VP. 106. — ß) der Gemahlin Kṛçāçva's und Mutter des Vedaçira, Devala, Vajuna und Manu BūG. P. 6, 6, 20. — 3) n. a) Standort, Sitz: (vgl. धिष्य); तदा विकुण्ठधिषणात्-योनिर्पतमानयोः BūG. P. 3, 16, 33. पारमेष्ठ्यं धिषणमधितिष्ठन्न कं च न ।

III. Theil.

प्रत्युत्तिष्ठेत् 6, 7, 13. आत्मयोनि° 3, 28, 25. — b) Vernunft, Geist; s. u. धिषणा d.

धिषणाधिप (धिषणा d. + अधिप) m. Bein. Brhaspati's MATSJA-P. in Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 3. — Vgl. धिषणा 1, b.

धिषण्य (denom. von धिषणा oder धिषणा = 1. धिष्; vgl. BENF. Gr. § 227, Anm.); davon partic. धिषण्यैत् aufmerksam, andächtig: धिषा यदि धिषण्यतः सर्पयान् RV. 4, 21, 6.

धिषण्य adj. NIR. 8, 3 zur Erklärung von धिष्य.

धिष्य und धिष्य fehlerhafte Schreibarten für धिष्य. Nach ÇKDr. soll AK. 3, 4, 24, 157 und MED. j. 32 धिष्य gelesen werden, während unsere Ausgaben धिष्य darbieten. धिष्य als adj. viell. in der Bed. gleichsam auf einem Feueraltäre befindlich in der Stelle: य एष दिवि धिष्येन नाकं व्याप्नोति तेजसा (nämlich विवस्वान्) MBH. 1, 6521. धिष्य n. in der Bed. Standort, Sitz BūG. P. 2, 1, 30. 2, 26. 3, 2, 22. 3, 45. 6, 17—19. 9, 18. उदतिष्ठन्सद-स्यास्ते स्वधिष्येभ्यः 4, 2, 6. 6, 5, 28. प्राणेन्द्रियात्मधिष्यत् 3, 26, 34. मन्दि-छता 5, 5, 26. धिष्य so v. a. Welthüter 7, 8, 27. 9, 23. धिष्य v. l. für धिष्य Feuerstätte ÇĀK. 83. Nach AMARAD. im ÇKDr. धिष्य m. Feuer und der Planet Venus. Die Schreibart धिष्य mag an der Zurückführung des Wortes auf स्या mit अधि (धि) eine Stütze gefunden haben.

धिष्यय aufgelöste Schreibart für धिष्य (s. d.).

धिष्यीय adj. für die Dhishijja (gewisse Feuerstellen) bestimmt, dazu gehörig: इष्टका KĀTJ. Çr. 17, 7, 27.

धिष्य UNĀDIS. 4, 107 (aus dem Sūtra ergibt sich nicht der Accent; oxyt. nach Uçéval.). 1) adj. etwa was nur geistig wahrgenommen wird (vgl. धिषणा d.): अचक्षा देवा ऊचिषे धिष्या ये RV. 3, 22, 3. Besonders heissen so die Açvin 1, 3, 2. 89, 4. 117, 19. 181, 3. 182, 1. 2, 41, 9. 6, 63, 6. 7, 67, 1. 8, 5, 14. 26, 12. रोदसी 7, 72, 3 (nach Auffassung des Padap. und RV. Prāt.; es ist aber eine andere Auflösung des Saṁdhi und Beziehung auf die Açvin möglich). gedankenreich oder andächtig: क-प्रुद्धंसा योगमा वेद् धीर्: को धिष्या प्रति वाचं पयाद RV. 10, 114, 9. — 2) m. im Ritual gewisse Feuerstellen; Erdaufwürfe, welche oben, wo das Feuer aufgesetzt wird, mit Sand bestreut sind. Gewöhnlich sind sie acht an Zahl: der आग्नीध्रोय (im आग्नीध्रे befindlich), sechs weitere im स-दस् (dem होतार, मैत्रावरुण oder प्रशास्तर, ब्राह्मणाच्छंसिन्, पोतर, ने-ष्टर und अच्क्षावाक gehörig); der achte heisst मार्गस्तीय, weil dort die Gefässe gereinigt werden. Sie sind also kleine Neben- oder Seitenaltäre. Vgl. MAHIBH. zu VS. 5, 31, 32. Schol. zu KĀTJ. Çr. 8, 5, 15. fgg. Çr. Bū. 3, 3, 2, 11. 6, 27, 2. 19. 4, 6, 6. fgg. 9, 4, 1. ÇĀKH. BR. 13, 1. AÇV. Çr. 4, 11, 5, 3. 7. NIR. 8, 3. KĀTJ. Çr. 9, 8, 18. 11, 1, 12. धिष्ये पन्थामनु ते दिशामि KAUC. 137. °निवपन KĀTJ. Çr. 14, 1, 13. — MBH. 3, 14228. 14233. निषेदुः पावक-प्रध्याः सर्वे धिष्येष्विवाग्रयः 4, 2262. धिष्यस्य इव कृव्यवाद् BūG. P. 8, 13, 9. अमो वेदिं परितः कृत्तधिष्याः — वङ्गयः ÇĀK. 83. अ° adj. AÇV. Çr. 5, 3. ÇĀKH. Çr. 6, 13, 9. धिष्यवत् ebend. सधिष्याविव पावकौ HARIV. 5297. Das f. धिष्या nach Sā. in ders. Bed.: धिष्यासु वृधसानो अग्रे RV. 4, 3, 6. Auch. n.: भोजरे पुरुषव्याघ्राः — सिंहासनानि शतशो धिष्यानीव ऊता-शनाः MBH. 1, 7944. — 3) n. Standort, Sitz, Wohnort überh.; = स्थान, आलय, सम्बन्, गृह, वेश्मन् AK. 3, 4, 24, 157. H. 991. an. 2, 368. MED. j. 32. DHAR. bei Uçéval. zu UNĀDIS. 4, 107. त्रिदशान् — सर्वानेव स्वेषु धि-